

Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Çocukların Televizyon İzlemelerine Yönelik Anne Görüşlerinin İncelenmesi

Yemliha COŞKUN

Yrd.Doç. Dr., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,
Eğitim Bilimleri Bölümü

Hülya ARSLANTAŞ

Öğretmen, hulya__080@hotmail.com

Öz: Bu araştırmanın genel amacı, okul öncesi eğitime devam eden çocukların televizyon izlemelerine yönelik annelerinin görüşlerini belirlemektir. Araştırmanın çalışma grubunu, 2013-2014 eğitim öğretim yılında Kahramanmaraş il merkezinde bulunan anasınıfına devam eden 15 çocuğun anneleri oluşturmaktadır. Araştırmada nitel veri toplama yöntemlerinden görüşme yöntemi kullanılmış ve veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Annelerin görüşleri incelendiğinde çocuklarının televizyon izleme sürelerine özen gösterdikleri tespit edilmiştir. Ancak annelerin çocukları ile izlemeleri gereken programlar konusunda hassas davranmadıkları görülmüştür.
Anahtar Kelimeler: Çocuk, televizyon, anne görüşleri, okul öncesi eğitim

Investigation of Mothers' Opinions About Their Pre-School Childrens' Habits on Watching TV

Abstract: The main objective of this study is to determine the opinions of mothers' related to their pre-school childrens' habit of watching tv. The study group of this research includes the mothers of fifteen children who are in primary school at the centre of Kahramanmaraş in 2013-2014 academic year. Being one of the qualitative technique, the interwieving, has been used in this research and the datum has been obtained via semi-structured interwiev forms. Analyzing the opinions of mothers' in general, it is assigned that the mothers pay attention to the duration of watching tv. Despite this, it is seen that the mothers are insensitive to the programmes required to be watched with their children.

Key Word: Children, television, views of mothers, pre-school education

GİRİŞ

Televizyon, günümüzde geniş kitleleri etkisi altına alan, bilindik en yaygın iletişim araçlarından biridir. Kitle iletişim araçlarının gelişme aşamaları ve bireylere ulaşma hızları dikkate alındığında, hiçbirinin televizyonun gücüne erişememiş olduğu görülmektedir. Televizyonu, diğer medya araçlarından farklı kılan özellikleri arasında program türlerinin çeşitliliği, programlarda var olan müzik, ses ve hareketli görüntü gibi unsurlardır. Bunun yanı sıra televizyonun içeriğinin düzenlenmesinde hitap ettiği izleyici kitlesinin sosyal, ekonomik ve kültürel seviyesinin önemli olması ve izleyici kitlenin cinsiyet dağılımında da çoğunluğun çocuklardan, gençlerden ve kadınlardan oluştuğu tespit edilmiştir (Kocadaş, 2004:8). Televizyon, kitle iletişim araçları içerisinde etkin bir konumda olup bireyleri giderek etkisi altına almakta ve yaşam tarzlarını şekillendirmektedir. Dünyanın birçok yerinde, televizyon her sınıftan insana hitap etmekte, bilgilendirme, eğitme ve eğlendirme adına önemli roller de üstlenmekte olup, yakın zamana kadar evlerin salon ve oturma odalarında yer bulan televizyon, teknolojinin gelişmesi ve farklı seviyelerdeki alım gücüne hitap etmesi ile birçok eve girmiştir. Bunun yanı sıra yemek esnasında, yatarken ve de hareket halinde (mobil televizyon) bile rahatlıkla izlenebilir bir aşamaya getirilmiştir (Kırık, 2013:190). Bu bağlamda Serhatlıoğlu'na (2006:2) göre de günümüzde birçok evde aileler, zamanlarının yanı sıra mobilyalarını da televizyona göre düzenlemektedir. Aynı zamanda televizyon, yetişkinlerin ve çocukların günlük yaşamlarında büyük rol oynamakta olup çocukların çok küçük yaşlardan itibaren tanıştıkları ve boş zamanlarının çoğunu harcadıkları bir araçtır (Arslan, 2010:2).

Yirminci yüzyılın ikinci yarısından sonra tüm dünyada hızla gelişen ve yaygınlaşan televizyon, son yıllarda üzerinde en çok tartışılan kitle iletişim araçlarından biri haline gelmiştir. Televizyon hem aile yerine kullanılacak bir sosyalleşme kurumu, hem de içerik olarak aileyi odağa alan bir iletişim aracıdır (Ünal ve Durualp, 2012:101). Aynı zamanda televizyon, sağladığı sınırsız olanaklarla, canlı, renkli görüntüler ve seslerle izleyenlere doğrudan veya dolaylı olarak çeşitli bilgi ve mesajlar iletiyor olması ile ayrıca göze ve kulağa hitap etmesi gibi özelliklerinden dolayı diğer iletişim araçlarından daha fazla, eğitim, iletişim ve eğlence alanlarında önem kazanmıştır (Serhatlıoğlu, 2006:2). Özellikle televizyon için bir değerlendirmede sosyologlar tarafından yapılmıştır. Onlara göre, televizyona ayrılan zaman "ölü zaman" dır. Bize göre ise, televizyon bir "boş zaman oburu" dur. Çünkü artık bireyler, boş zamanlarının büyük bir kısmını televizyonun karşısında geçirmektedirler. Örneğin, günümüz toplumlarında akşamları televizyon seyretmek bir gelenek

haline gelmiştir (Kocadaş, 2004:10). Balantekin' e (2009:4) göre televizyon izleme davranışı, televizyonun kontrollü kullanılmadığı durumlarda alışkanlık haline dönüşüp yetişkin ve çocuklar için vazgeçilemez bir eğilim haline gelmekte ve süreç içerisinde televizyona yönelik güçlü bir bağlılığa dönüştüğünde televizyona yönelik tutumu etkilenmektedir.

Çağın değişen koşullarıyla birlikte kadının çalışma hayatında yer almasıyla birlikte çocuklar erken yaşlardan itibaren kitle iletişim araçlarının olumlu ve olumsuz etkileriyle tanışmaktadır. Bu durumda çocuk, aile ortamında kazanacağı çeşitli düşünce ve davranışları, kitle iletişim araçları ile kazanmaya başlamaktadır. Kitle iletişim araçlarından en etkili olan televizyon bu bağlamda çocuğun hayatında kalıcı izler bırakmakta ve çocuklar neredeyse aileleri ve okulda geçirdikleri zamana eşdeğer olan bir süreyi televizyon karşısında geçirmektedir. Bu süre içerisinde çocuğun televizyon izleme süresi ve izlediği programın içeriği belirleyici bir etken olmaktadır (Özden, 2006:1).

Kitle iletişim araçlarından televizyonun popülerliğinin çocuktaki etkisine yönelik, İnanlı (2009:2) günümüzde çocuğun gelişim sürecine etki eden toplumsal değişkenler içinde kitle iletişim araçlarının büyük önem kazandığını, bu araçlar içinde televizyonun, en geniş ve etkin olması nedeniyle ön plana çıkmış olduğunu ve ayrıca televizyonun (TV) insanın hayatının vazgeçilmez bir unsuru haline geldiğini, bu derece etkin hale gelen bir aracın insan hayatını özellikle de okul öncesi dönem çocukları üzerindeki etkilerinin de önemli hale gelmekte olduğunu vurgulamıştır. Anne-baba olmak, bir çocuğa bir şeyler öğreten bir birey, bir eğitimci olmak çok değerli bir armağandır. Ancak, çocukları sessiz tutmak için televizyonun kullanılması aynı zamanda onları çevrelerinden ve insanlardan uzakta tutar. Bugün pek çok evde teknolojinin "temasın" yerini almış durumda olduğu görülmektedir. Ortalama bir evde yaşam alanları, üç televizyon, bir bilgisayar, kablolu ve kablosuz video oyun sistemlerini bulundurarak huzur veren, kişisel sığınaklardansa ileri teknolojiye sahip ofislere benzemiştir. Evin odalarında mobilyalar aile üyelerinin yüz yüze oturup günlük sohbetlerini yapabilecekleri şekilde yerleştirilmemekte ve eve giren her televizyonla birlikte evdeki sohbetlerinde gitgide azalmakta olduğu görülmüştür (Pembecioğlu Öcel, 2007:13). Bu durumda televizyonun aile bireyleri arasındaki iletişimde negatif yönlü bir etkisi olduğu, bireylerin birbirleri ile kaliteli iletişim kurmalarında engelleyici bir unsur olduğu söylenebilir.

Çocukların doğumlarından itibaren evlerinin başköşesinde bir televizyonun olması ve aile bireylerinin evdeki zamanlarının büyük bir bölümünü televizyon karşısında geçirmesi, hayatlarında televizyonu olmazsa olmaz bir konuma getirmelerine ve televizyonu hayatın ayrılmaz bir parçası olarak benimsemelerine sebep olabilmektedir. Bunun yanı sıra, televizyonun renkli ve

hareketli dünyası, televizyon kanallarının yayın akışlarının bir bölümünü çocuklara yönelik programlara ayırması ve yalnızca çocuklar için yayın yapan tematik kanalların olması, çocuklar ile televizyon arasında, küçük yaşlardan itibaren bir ilişki kurulmasına da sebep olmaktadır (Çamlıbel İrkin, 2012:37). Aynı zamanda çocukların televizyon programlarını sadece gözleri ve kulakları ile izlemekle yetinmedikleri, bedensel hareketleri ile oyun sandıkları bu renkliliğe ve hareketliliğe katılırlar. Çocuklar, içinde buldukları gerilimden de kurtulmak amacıyla film bitince, hiç konuşmadan etrafta zıplayıp sıçramaya başlar ve sonuçta bunun yararını da görürler (Güney, 2008:7). Bu durumda çocukların ilk yaşantılarından itibaren televizyon ile tanışmalarında ailelerinin çok büyük payının olduğu ve çocuğun televizyon izlemeye yönelik kazanacağı tutumu, ailelerinin televizyona yönelik tutumlarının belirlediği söylenebilir. Televizyon, yetişkinler tarafından daha çok bir haber alma ve eğlence aracı olarak tercih edilirken, çocuklar için bir eğlence aracı olmasının yanında, içlerindeki merak ve öğrenme duyguları ile yöneldikleri, yaşadığı toplumu ve dünyayı tanımaya, anlamaya olanak sağlayan bir araç olarak tercih edilen bir araçtır. Ayrıca televizyon, yayınlarındaki içerik ile çocukların gerçek yaşamda karşılaşamayacağı birçok rol modeli de sunmaktadır (Çamlıbel İrkin, 2012:1). Bunun yanı sıra sosyal katılımı sağlayarak paylaşma, işbirliği yapma, başkalarının hakkı olduğunu öğrenme ve buna saygı gösterme, iş bölümü yapma ve diğer insanlarla beraber yaşamayı öğrenme gibi değerlerin kazanıldığı oyun etkinliğinin çocuğun hayatında azalmasına ve bu değerlerden yoksunluğa sebep olmaktadır (Balantekin, 2009:15). Bu bağlamda televizyon ile çocuk arasındaki ilişkiyi düzenleyecek olan ailenin televizyon izleme alışkanlığının çocuğun televizyon izleme süresini ve televizyonda tercih ettiği programları etkilediğini ve ebeveynlerinin izlediği programları izleme yönelimi gösterebilecekleri söylenebilir.

Çocukların zararlı içeriklere maruz kalmasında ebeveynlerin televizyon izleme konusunda çocuklarına doğru rol model olamaması, televizyon kullanımı konusunda doğru rehberlik edememesi, birlikte televizyon izlerken programlarla ilgili doğru bilgi verememesi, merak ettikleri konularda onları aydınlatamaması ve onları bu programlarla tek başlarına bırakmaları bu konuda önemli bir etken olarak görülebilir (Samaniego ve Pascual, 2007; Akt. Adak Özdemir ve Ramazan, 2012:160). O halde çocukları televizyonun olumsuz etkilerinden korumak için öncelikle ailelerinin bilinçli birer televizyon izleyicisi olmaları gerektiği söylenebilir.

Ailelerin televizyonu elektronik bir bakıcı olarak görmeleri ve zaman zaman çocuğu oyalamada kullanmaları yaptıkları en büyük hatalardan biridir. Oysa televizyon bir süre sonra çocuğu oyalayan bir araç olmaktan çıkıp çocuğun gelişimini olumsuz yönde etkileyen bir araç haline gelmektedir. Bu nedenle

ailelerin bu konuda bilinçli olması gerekmektedir (Kalan, 2010). Çocukları televizyonun olumsuz etkilerinden koruyacak olan en önemli unsur ailelerdir. Ailelerin öncelikle kendilerinin doğru süre zarfında çocuklarının da varlığının farkında olarak onların kendi tercihlerinden etkilenebileceğinin bilinci ile program seçimlerinde bilinçli birer televizyon izleyicisi olması gerektiği söylenilebilir. Bağlı'ya (2003:147) göre anne-babaların uyması gereken ilk ve en önemli adım zaman sınırlaması kuralına çocukları ile birlikte kendilerinin de uymasındır. Ayrıca televizyonu, gününün tamamını geçirecek bir araç olarak değil, sadece günlük yaşamda karşılaşılabilecek çeşitli konularla ilgili bilgi ve izlenimler edinmeyi sağlayacak, gündelik sıkıntılardan bir süreliğine uzaklaşp dinlenmeyi sağlayacak bir araç olarak görmeleri yerinde olacaktır. Aksi durumda televizyona bağımlılık başlayacaktır ki, bu durum çocuklar açısından benzer bir bağımlılığı doğuracaktır. Zira yapılan araştırmalar çocukların televizyona olan ilgilerinin anne-babalarının televizyona olan ilgileriyle paralellik gösterdiği yönündedir.

Bu bağlamda bu çalışmanın problemi "Okul öncesi eğitime devam eden çocukların televizyon izleme alışkanlıklarına ilişkin annelerinin görüşleri nedir?" şeklinde ifade edilebilir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı okul öncesi eğitime devam eden çocukların televizyon izlemelerine yönelik anne görüşlerini incelemektir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Annelerin çocuklarının gün içerisinde televizyon izleme sürelerine ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Annelerin çocuklarının gün içerisinde televizyon izlemelerinin zararlarına yönelik görüşleri nelerdir?
3. Annelerin çocuklarının gün içerisinde televizyon izlemelerinin faydalarına yönelik görüşleri nelerdir?
4. Çocukların televizyonda izlemeyi tercih ettikleri programlarda annelerin etkisi var mıdır?
5. Annelerin izlemeyi tercih ettikleri televizyon programlarına yönelik görüşleri nelerdir?
6. Annelerin çocukları ile birlikte izlemeyi tercih ettikleri programlara yönelik görüşleri nelerdir?
7. Televizyonun seyredilmediği bir günde anne-çocuk ilişkisine yönelik anne görüşleri nelerdir?
8. Televizyon programlarının çocuklarının davranışlarındaki etkisine yönelik anne görüşleri nelerdir?

YÖNTEM

Araştırma olgubilim (fenomenoloji) desenine dayandırılmıştır. Olgubilim deseni, farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Bize tamamen yabancı olmayan, aynı zamanda da tam anlamını kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için olgubilim deseni uygun bir araştırma zemini oluşturur. Olgubilim araştırmalarında başlıca veri toplama yöntemi görüşmedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008:72). Bu bağlamda araştırmada, okul öncesi eğitime devam eden çocukların televizyon izlemelerine yönelik annelerinin görüşlerini değerlendirmek amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden görüşme yöntemi kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2008:39) nitel araştırmayı; “Gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel sürecin izlendiği araştırma” olarak tanımlamaktadırlar. Karasar (2010:165)’ a göre ise görüşme (“interview”, mülakat), sözlü iletişim yoluyla veri toplama(soruşturma) tekniğidir.

Örneklem

Örneklem belirlenmesinde kolay ulaşılabilir durum örneklemeinden yararlanılmıştır. Kolay ulaşılabilir durum örnekleme, bu yöntemde araştırmacı, yakın olan ve erişilmesi kolay olan bir durumu seçer ve çoğu zaman araştırmacının diğer örnekleme yöntemlerini kullanma olanağının bulunmadığı durumlarda kullanılır (Yıldırım ve Şimşek, 2008:113).

Araştırmanın örneklem, 2013-2014 eğitim öğretim yılında Kahramanmaraş il merkezinde bulunan anasınıfına devam eden 15 çocuğun annelerinden oluşmaktadır. Anneler çalışmaya gönüllülük esası ile dâhil olmuşlardır. Annelerin yedisi ilkokul, dördü ortaokul, biri lise ve üçü lisans-lisansüstü mezundur. Sahip olunan çocuk sayıları ikisinin bir, altısının iki ve yedisini üç ve üzeridir. Okul öncesi eğitim alan çocuklarının yaşlarına bakıldığında sekizi beş, yedisi altı yaşındadır. Ayrıca annelerin günlük televizyon izleme süresi hiç izlemeyen bir, 1-3 saat aralığında izleyen on üç ve 4-6 saat aralığında izleyen bir anneden oluşmaktadır. Evde bulunan televizyon sayısı ise on dört anne bir adet, bir anne de 2 ve üzeri sayıda televizyona sahip olduklarını belirtmiştir. Örneklem bu kişilerden seçilmesinde kişilerin kolay ulaşılabilir kaynaklar olmalarının etkisi bulunmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Formda, annelerin okul öncesi eğitime devam eden çocuklarının televizyon izlemelerine yönelik görüşlerini ölçmeye yönelik araştırmanın alt amaçları doğrultusunda sekiz soru bulunmaktadır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Veriler, Kahramanmaraş il merkezinde bulunan anasınıfına devam eden 15 çocuğun anneleri ile görüşmeler yapılarak toplanmıştır. Görüşmelerin sağlıklı sürmesi için ortamdaki uyarıcıların etkisi en aza indirilmeye çalışılmıştır. Yapılan görüşmelerin her biri yaklaşık 10-15 dakika sürmüştür. Görüşme soruları sözel olarak sorulmuş ve yanıtlar araştırmacı tarafından not edilmiştir. Görüşme sırasında araştırmaya katılanların isteği doğrultusunda hiçbir görüşmede kayıt cihazı kullanılmamıştır. Elde edilen veriler bilgisayar ortamında yazılmış ve tüm verilerin çıktısı alınarak kâğıt üzerindeki içerik analizleri yapılmıştır. Verilerden ortaya çıkan kodlarla temalar oluşturulup, bu kod ve temalara ait frekans değerleri belirlenerek hangi kodlar ve temalar üzerinde ne sıklıkta durulduğu belirlenerek araştırmanın bulguları elde edilmiştir. Farklı olduğu düşünülen cümlelere bulgularda yer verilmiştir.

BULGULAR

Annelerin Çocuklarının Gün İçerisinde Televizyon İzlemeleri İçin İzin Verdikleri Sürelere İlişkin Görüşlerine Ait Bulgular

Anneler genel anlamda çocuklarının televizyon izlemelerini kendi lehlerine bir durum olarak görmüşlerdir. Çocuk sayısı 3 ve üzeri olan anneler (4/15) çocuklarının gün içerisinde 2-3 saat televizyon izlemesini yeterli bulurken, bir kısmı da (4/15) 3-5 saat aralığında televizyon izlemesini yeterli bulmaktadır. 1 ya da 2 çocuk sahibi olan annelerin çocuklarının 1/2-1 saat vakit geçirmeleri için (4/15), 1-2 saat ev işlerini yaparken rahat etmek için (2/15) ve fazlasının çocuğu pasifleştirdiğini düşündüğü için (1/15) televizyon izlemesine 1-1,5 saat izin verdiğini belirtmiştir. Annelerin bu konuya ilişkin görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

“Ev işlerini daha rahat yapabilmek için televizyon izlemesine izin veriyorum.”

“Evde sıkıldığı zaman televizyon izletiyorum.”

Annelerin Çocuklarının Gün İçerisinde Televizyon İzlemelerinin Zararlarına Yönelik Görüşlerine Ait Bulgular

Annelerin çocuklarının televizyonun izlemelerinin zararlarına yönelik görüşlerinde, ortamla iletişimlerinin kesildiğini (6/15), saldırganlık ve şiddet

davranışlarında artma olduğunu (3/15), şiddet eğilimi göstermelerinin yanında cinsel içerikli sahnelerin dikkatini çektiğini (2/15), izlediği karakterleri taklit ettiğini (1/15) ve bir anne de televizyonun ne faydasının ne de zararının olmadığını düşündüğünü belirtmiştir. Annelerin bu konuya ilişkin görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

“Şiddet içerikli sahneleri taklit ediyor.”

“Televizyonun herhangi bir zararı olmadığını düşünüyorum.”

“Ortamdan soyutlanıp, iletişimini kesiyor.”

Annelerin Çocuklarının Gün İçerisinde Televizyon İzlemelerinin Faydalarına Yönelik Görüşlerine Ait Bulgular

Annelerin birçoğu (8/15) çocuklarının televizyon izlemelerini eğitici ve öğretici bulurken, bir kısmı dil gelişimi için faydalı olduğu (2/15), yaramazlık yapmadığı (1/15), dışarıda gezmesini önlediği (1/15), ev işlerini rahat yaptığı (1/15) için faydalı bulunduğunu dile getirdi. Bunun yanında herhangi bir zararının olmadığını (3/15) belirtenler olmuştur. Annelerin bu konuya ilişkin görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

“Rahat ediyorum; kendime ve ev işlerine vakit harcıyorum.”

“Güzel konuşmayı öğreniyor.”

“Sayıları gibi eğitsel konuları öğreniyor.”

Çocukların Televizyonda İzlemeyi Tercih Ettikleri Programlarda Annelerin Etkisine Yönelik Bulgular

Annelerden bazısı (4/15) çocuklarının televizyonda tercih ettikleri programlara yönelik müdahalede bulunmadıklarını belirtirken, diğer anneler (11/15) eğitici ve öğretici bulunduğu programları izlemesini tercih ettiğini belirtti. Annelere göre eğitici ve öğretici olan programlar arasında Pepe (7/11), Calliou (4/11), Trt Çocuk (3/11), Ayas (3/11), Canım Kardeşim (2/11), Minika Çocuk (1/11), Luli ve Bebeğim Tv (1/11), Arka Bahçede Bilim (1/11) isimli çizgi, filmler bulunmaktadır. Dikkat çeken ise bir annenin çocuğuna dram ve aşk türü olan günlük dizileri (Deniz Yıldızı ve Unutma Beni) izlettiğini belirtmesi idi. Annelerin bu konuya ilişkin görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

“Kardeşi ile kavga ettiği zaman çizgi film açıyorum.”

“Öğretici programları izlemesini tercih ediyorum.”

“İstediği programı izleyebilir.”

Annelerin İzlemeyi Tercih Ettikleri Televizyon Programlarına Yönelik Görüşlerine Ait Bulgular

Annelerle yapılan görüşmelerde tercihleri arasında, film izleme (3/15), haber programı izleme (5/15), yerli dizi izleme (3/15) (Deniz Yıldızı (dram, aşk) ,

Unutma Beni(dram, aşk), Karagül (dram, aşk), Küçük Gelin(Drama), Şefkat Tepe(aksiyon, askeri, dram, suç), İki Dünya Arasında (drama)), yemek programı izleme (2/15), belgesel programı (1/15), bilgi yarışması (1/15), gezi programları (1/15) ve hiç program takip etmeme (3/15) görüşleri tespit edilmiştir. Annelerin bu konuya ilişkin görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir: *“Deniz Yıldızı, Beni Unutma gibi diziler dikkatimi çekiyor ve merak edip izliyorum.”*

“Özellikle izlediğim bir program yok. Fazla televizyon izlemiyorum.”

Annelerin Çocukları İle Birlikte İzlemeyi Tercih Ettikleri Programlara Yönelik Görüşlerine Ait Bulgular

Günde ortalama 1-3 saat televizyon izlediğini belirten annelerden bir kısmı (4/15) çocukları ile ortak izledikleri bir program olmadığını söylerken günde ortalama 3 saatten fazla televizyon izleyen ve 1-3 saat televizyon izleyen anneler, çizgi film (3/15), yerli dizi (5/15) (Zengin Kız Fakir Oğlan (romantik-komedi, macera, dram), Deniz Yıldızı (dram, aşk), Şefkat Tepe(aksiyon, askeri, dram, suç), İki Dünya Arasında (drama), Unutma Beni(dram, aşk), belgesel (1/15), haberler (1/15), animasyon filmi (1/15) ve yarışma programı (2/15) olan yayınları çocukları ile birlikte izlemekte sakınca görmediklerini belirtmişlerdir. Annelerin bu konuya ilişkin görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

“Belgeseller, eğitici ve dışarıdaki dünyayı algılamasını kolaylaştırıyor.”

“Özellikle birlikte izlediğimiz bir program yok.”

“Dizileri birlikte izlemekte sakınca görmüyorum.”

Televizyonun Seyredilmediği Bir Günde Anne-Çocuk İlişisine Yönelik Anne Görüşlerine Ait Bulgular

Yapılan görüşmelerde annelerin televizyonsuz bir günü çocukları ile nasıl geçireceklerine yönelik bulgular arasında pek çoğunun (12/15) çocukları ile oyun oynayıp resim yapabileceklerini belirttiği görülmüştür. Ortaokul mezunu birkaç anne (2/15) ev işlerini çocuğuyla yaparak vakit geçirebileceğini, ilkokul mezunu bir anne gün boyu tartışarak vaktin geçeceğini (1/15), yine ilkokul mezunu bir anne sıkıcı bir gün geçireceklerini (1/15) düşünen anneler olmuştur. Annelerin bu konuya ilişkin görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

“Evcilik oynayıp, boyama yapardık.”

“Ev işlerini birlikte yapardık.”

Televizyon Programlarının Çocuklarının Davranışlarındaki Etkisine Yönelik Anne Görüşlerine Ait Bulgular

Televizyon programlarının çocuklarının davranışlarındaki etkisine yönelik annelerin belirttikleri görüşlere göre farklı bulgulara ulaşılmıştır. Lisans mezunu

ve ilkokul mezunu annelerin bir kısmı (3/15) şiddet ve saldırganlık davranışlarında artış olduğunu, izlediği karakterleri taklit ettiğini (3/15), reklamlarda gördüklerinin anında kendinde de olmasında ısrarcı davranışlar sergilediğini (2/15), paylaşmayı öğrendiğini (1/15), olumlu sayılan davranışlar edindiğini (1/15), kibar konuşmayı öğrendiğini (1/15), lisans mezunu bir anne asosyalleştirdiğini (1/15) ve bir kısmı da (5/15) televizyonun hiçbir etkisinin olmadığını belirtmiştir. Ayrıca ilkokul mezunu annelerden bir kısmı (2/15) televizyondaki cinsel içerikli sahnelerin çocuklarının ilgisini çektiğini ifade etmiştir. Annelerin bu konuya ilişkin görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

“Reklamlarda gördüğü birçok oyuncuğu istiyor.”

“Çocuğumu asosyalleştirdiğini ve iletişimini azalttığını düşünüyorum.”

“Çocuğumun davranışlarını değiştirmedeğini düşünüyorum.”

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırma sonucuna genel anlamda bakıldığında televizyonun annelerin ve çocukların günlük yaşamlarında önemli bir yere sahip olduğu yadsınamaz bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak annelerin çocuklarının gün içerisinde televizyon izleme süreleri; çocukları için televizyonun zararları ve faydaları; çocukları ile izleyebilecekleri programların nasıl olması gerektiği konularında bilgi eksikliklerinin olduğu görülmektedir.

Araştırma sonucunda annelerin çocuklarının televizyon izlemeleri için izin verdikleri sürele dikkat ettikleri kendilerinin yeterli gördüğü süre zarfından sonra (ortalama 3saat) zararlı olduğunu düşündükleri tespit edilmiştir. Bu anlamda annelerin bir bilince sahip olduklarını söylemek mümkündür.

Annelerin televizyonun zararına yönelik görüşlerini değerlendirdiğimizde, ağırlıklı olarak çocuklarının televizyon izlerken ortamları olan ilişkilerini kestikleri ve süreç esnasında çocukların bütün ilgilerini televizyona verdiklerini belirtmişlerdir. Anneler genel olarak çocukların televizyon izledikten sonra saldırganlık ve şiddet eğilimleri gösterdiklerini, bunun yanı sıra bazı anneler televizyondaki cinsel içerikli sahnelerin çocukların daha fazla ilgisini çektiğini belirtmişlerdir. Ancak çocuklar televizyondan, temel olarak model alma yoluyla etkilenmekte olup model alma açısından en yoğun geçen dönemleri özellikle çocukların ergenliğe kadar ki dönemleridir. Bu dönemlerde ki zararlı yayınlar çocuklarda sorunlu bir kişilik gelişimine sebep olabilmektedir (Çarbuğa, 2010). Benzer konuda Çamlıbel İrkin'in (2012:2) yapmış olduğu araştırmasında da televizyonun olumsuz etkilerinin en çok şiddet ve cinsellik unsuru taşıyan yayınlarda ortaya çıktığı görülmektedir.

Araştırmada annelerin çocuklarının televizyonda izledikleri birçok programı eğitici ve öğretici olarak değerlendirmekte oldukları tespit edilmiştir. Benzer şekilde Ünal ve Durualp'in (2012:101) televizyonun okul öncesi çocuklar

üzerindeki etkisine yönelik yapmış oldukları çalışmalarında, okul öncesi dönemdeki çocuklar için sürekli olumsuz bir teknolojik ürün olarak algılanan televizyonun ve televizyon programlarının aslında çocuklar üzerinde olumlu etkilerinin de olduğu yönündedir. Aynı zamanda Özden'e (2006:11) göre televizyon, birçok konuda sürekli ve tutarlı bilgi vermekte olan bir kaynak ve bireylere yaşamları boyunca gerekli olacak bilgileri, davranış kalıplarını sunarak kişinin sosyalleşmesine katkı sağlayan, aynı zamanda çocuğun içinde yaşadığı kültürün insanlarını ve bazı kültürel deneyimlerini kazanmasını sağlayan bir araçtır.

Annelerin uygun televizyon programı seçimlerinde çocuklarına rehberlik yapmada eksik oldukları ve annelerin çoğunun çocuklarının, izlemeyi tercih ettikleri programlara müdahale etme gereği duymadıkları tespit edilmiştir. Oysa bu durum istenmedik kişilik gelişimlerine, ya da etik sorunlara neden olabilir. Türkkent'inde belirttiği gibi (2012:18) kontrolsüz televizyon izleme alışkanlığı ile bilinçsizce ve rastgele yanlış seçilmiş modeller, çocuklarda kişilik gelişimlerinin sağlıklı temeller üzerinde şekillenmesine sebep olabilmektedir. Televizyon, sadece çocuk programları ile değil, yetişkinlere yönelik programlar, haberler ve reklamlarla da çocukların tutum ve davranışlarını belirleyen bir etkiye sahiptir. Çocuklar, ebeveynin denetimi olmaksızın yetişkinlere uygun hazırlanmış programlarla karşı karşıya kalabilmektedir. Bu sebeple çocuklar özellikle şiddet ögesi taşıyan mesajlardan etkilenmektedirler (İnanlı, 2009:18).

Çalışmada annelerin çoğunlukla haber programı izlemeyi tercih ettikleri bunun yanı sıra film ve yerli dizi izledikleri tespit edilmiştir. Haber programı tercih etmelerindeki sebepler arasında gerçek hayatı yansıtıyor olması, gösterilenlerin gerçek olduğuna inanmaları ve güncel bilgiler verdiğini düşünmeleridir. Annelerin dizileri dikkat çekici buldukları için ve kendilerinde uyandırdığı merak duygusu nedeniyle tercih ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmaya katılan annelerin çocukları ile birlikte izlemeyi tercih ettikleri programların çocuklarına uygun olup olmadığı konusunda farkındalıklarının olmadığı tespit edilmiştir. Bu annelerin çocukları ile birlikte izlemeyi tercih ettikleri programlar arasında yer alan pembe dizi olarak nitelendirilen programların aşk, entrika gibi çocuğun anlayamayacağı soyut öğeleri barındırmasının yanı sıra çocukların izleyemeyeceği yaş sınırının da üstünde olduğu bilinmektedir. Aynı zamanda annelerin silah ve öldürme sahnelerinin bulunduğu dizileri çocukları ile izlemede sakınca görmemeleri annelerin program seçiminde bilinçsiz olduklarını göstermektedir. Oysaki Ünal ve Durualp'e (2012:101) göre televizyonun olumsuz ya da olumlu etkilerinin çocuğun yaşına, televizyon izleme süresine, izlediği programın içeriğine ve özellikle ebeveynlerinin bu konudaki tutumuna bağlı olarak değiştiği yönündedir.

Çalışmada annelerin televizyonsuz bir gün içerisinde çocukları ile yapabilecekleri etkinlikler arasında ağırlıklı olarak resim yapma ve oyun oynama etkinliklerini dile getirdikleri tespit edilmiştir. Bu bulguya dayanarak annelerin bu etkinlikleri televizyonun varlığında yapmaya ihtiyaç duymadıklarını söylenebilir. Oysaki çocukları ile daha verimli vakit geçirebilecekleri, etkinlikler yapabilecekleri bir planlarının olması çocuğu hem televizyonun olumsuz etkilerinden koruyacaktır; hem de anne ile çocuk arasındaki yakınlığı arttırarak kaliteli ve verimli zaman geçirmelerini sağlayacaktır. Bu durum çocuğun özgüveninde, düşünme yetisinde, bilişsel gelişiminde de olumlu etki bırakacaktır. Aksi durumda anne-çocuk ilişkisi, iletişimi giderek azalacak ve aynı zamanda çocuk zamanını verimsiz kullanmış olacaktır.

Anneler, televizyonun çocukların davranışları üzerindeki olumsuz etkileri olarak, onlarda şiddet ve saldırganlık eğilimini arttırdığını belirtmişlerdir. Luther ve Legg'in de çizgi filmlerin çocuklar üzerindeki etkisini konu alan araştırmalarında (2010; Akt. Adak Özdemir ve Ramazan, 2012:159) belirttikleri gibi televizyonda yer alan birçok çizgi film hem sosyal hem de fiziksel saldırganlık örnekleri içermektedir. Bunlar arasında çizgi filmlerde çocukları eğlendirmek amacıyla ateş etme, bombalama, kesici alet kullanma gibi sahneler örnek verilebilir ve çocuklar bu gibi sahneleri taklit edebilirler. Benzer şekilde televizyonun çocuklar üzerindeki etkilerini inceleyen başka araştırmalarda da çoğu televizyon programlarının etkilerinin olumsuz olduğu yönündedir ve televizyon başından ayrılmayan çocuklarda;

- Dinleme yeteneğinden, olayları kavramaya kadar olan sosyalleşme faaliyetlerinde gerileme ve zekâ seviyesinde düşüş,
- Günde elli dakikadan fazla ekrana bağlı kalanlarda, göz yorgunluğu, uykusuzluk ve aynı zamanda dikkatlerini uzun bir süre bir noktaya toplayamamadan dolayı günlük yaşama uyum sağlamada güçlük çekme,
- Televizyonun kısa anlatı, hızlı aksiyon, hızlı planlar vb. anlatı tekniklerinden dolayı, insan beynini kısa metrajlı alımlara alıştırma ve aynı zamanda düşünce sürekliliğini engelleme,
- Televizyonda milyonlarca reklam izleyen çocuğun beklentilerinin, tavırlarının, oyunlarının ve aile ilişkilerinin değişerek doyumsuz ve aşırı tüketen birer birey haline geldikleri tespitler arasındadır (Akdemir Köse, 2012:5).

Araştırmanın sonuçları doğrultusunda aşağıdaki öneriler geliştirilebilir:

- Annelerin televizyon programlarının uygunluğu açısından yeterli bilince sahip olmaları bakımından öğrenci velisi annelere okullarda

medya okuryazarlığı seminerleri düzenlenebilir ve bu konuda televizyon yayınları yapılabilir.

- Araştırmada çocukların televizyon programlarındaki sahnelerden etkilendiği belirlenmiştir. Çocukların televizyona yönelik düşüncelerini ortaya çıkarmak için televizyona ait kelimelerle çocukların metafor oluşturmalarına olanak sağlayan bir çalışma yapılabilir.
- Anne ve çocuğun birlikte kaliteli zaman geçirmeleri için televizyona odaklı etkinlikler dışında da etkinlikler yapabilecekleri ve bu etkinliklerin neler olabileceği yönünde okullarda annelere yönelik veli katılım etkinlikleri yaptırılabilir.
- Bu çalışmada çocukların babalarının da tercih ettiği programları izlemeye maruz kaldıkları tespit edilmiştir. Bu yüzden çalışma anne ve babalarla yapılarak çocuklarının televizyon izlemelerine yönelik görüşleri arasındaki ilişki araştırılabilir.
- Araştırma sosyoekonomik düzey değişkenini ele almamıştır. Bu çalışma sosyoekonomik düzeyi düşük ve yüksek çevrelerden gelen çocuklar için de yapılabilir.
- Bu çalışma okul öncesi eğitim almayan öğrencilerin anneleri ile de yapılabilir.
- Çalışmaya öğretmenlerin görüşleri de dâhil edilerek yeni bir boyut ortaya çıkarılabilir.

KAYNAKÇA

- Adak** Özdemir, A. ve Ramazan, O.(2012). Çizgi filmlerin çocukların davranışları üzerindeki etkisinin anne görüşlerine göre incelenmesi. M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi Yıl: 2012, Sayı: 35, Sayfa: 157-173.
- Akdemir** Köse, A. (2012). İlköğretim öğrencilerinin izledikleri televizyon programlarının şiddete başvurma eğilimleri ile ilgili görüşlerinin değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, On Sekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Arslan**, Ş. (2010). Televizyon reklamlarının okul öncesi dönem çocuklarının tüketici davranışlarına etkileri. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Bağlı**, T. (2003). Televizyona karşı ana-baba aracılığı: kısıtlayıcı aracılığın biçimleri. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 13(1):129-149.
- Balantekin**, Y. (2009). 10-14 Yaş arası çocuklarda televizyon bağımlılığı üzerine bir araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Çamlıbel** İrkin, A.(2012). Çocukların gelişim süreci ve televizyonun etkileri. Uzmanlık tezi, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, Ankara.
- Çarbuğa**,Y. (2010). Televizyon yayınlarının çocuklara etkisi ve medya denetimi kapsamında simge - sembol uygulamaları. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

- Güney, K.** (2008). İlköğretim birinci kademe 3. Sınıf öğrencilerinin televizyon izleme sürelerinin hayat bilgisi dersindeki başarılarına etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Kalan, Ö.** (2010). Medya okuryazarlığı ve okul öncesi çocuk: ebeveynlerin medya okuryazarlığı bilinci üzerine bir araştırma. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi,1(39):59-73.
- Karasar, N.** (2010). Bilimsel araştırma yöntemi. Nobel Yayın Dağıtım, 21. Baskı, Ankara.
- Kırık, M.A.** (2013). Televizyonun gelişim çağı çocukları üzerindeki olumsuz etkileri ve ebeveynlerin kontrol sorunu. 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum, *Cilt:2*, Sayı:4.
- Kocadaş, B.** (2004). Kültür ve medya. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 1: 1, 1-8.<http://www.insanbilimleri.com>(08.06.2014).
- İnanlı, M.S.**(2009). Televizyondaki çocuk programlarının beş-altı yaş çocukları için sözel şiddet ve antisosyal sözcükler içerme durumunun incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özden, E.Z.** (2006). Farklı Anne-Baba Tutumlarının Çocukların Televizyon Programlarında Rol Alması Üzerine Etkisinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Pembecioğlu Ocel, N.** (2007). Anne-baba sevgisi ekran tutsağı çocuklar yetiştirmeyi engeller. Çoluk Çocuk Dergisi, Sayı: 72, Sayfa:12,13,14.
- Serhatlıoğlu, B.** (2006). Televizyon programlarının okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5-6 yaş grubu çocuklarının zihin ve dil gelişimini etkileme biçimlerine yönelik öğretmen ve veli görüşlerinin belirlenmesi (Elazığ ili örneği). Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Şirin, M.R.** (1998). Televizyon çocuk ve aile. İstanbul: İz Yayınları.

Türkent, E. (2012). Okul öncesi dönem çocuklarının televizyondan etkilenmeleri konusunda anne ve öğretmen görüşleri. Yüksek Lisans Tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur.

Ünal, N. ve Durualp, E. (2012). Televizyonun okul öncesi çocuklar üzerindeki etkisi. Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 3(2):093-104.

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2008). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Seçkin Yayıncılık, 7. Baskı, İstanbul.